

(XLIV, 90).

Pron. Mod.: *munglós*, oit allí per J. Coromines.

ETIM. Sembla un compost del català *mont*, 'muntanya' i *clos*, 'tancat, recluds', que és ben convincent com a nom d'uns esqueis que tanquen el pas. J.F.C.

MONTGÓ

Nom de diverses muntanyes costeres.

1) El més conegut és el de Dénia (GGRV; Mateu Ll., *El P. Val.*, (107); S. Guarnier, *Nomencl.* 1966, p. 23; grafiat igual per AlcM.; *Mongó*, DAG. i Chabàs. És un promontori molt alt (750 alt.), que en el cap de Sant Antoni, cau directament damunt les ones.

MENC. ANT. Algunes de cristianes. 1591: en una crò-nica eivissenca: 4-VIII-1591 «anaren a mar a la Punta y al *Mungó*, per traure sal --- féu ajuntar les principals y cap de barracha, y lls promaté de fer ajuda per les despeses --- així al *Mungó* com a la Punta» (Macabich, *Sta. Maria, Crònica*s, p. 52). Com que no tenim notícia a Eivissa d'aquest nom i la punta SO. d'aquesta illa cau enfront del Montgó de Dénia (a uns 70 k.) entenc que es refereix a aquest.

Junts, també els canta Verdaguer en l'*Atlàntida* (x. estr. 40.2): ell hi degué passar per mar, entremig, i veient-los tots dos alhora; en Balada de Mallorca (entenent les Illes): «A la vora vora del mar, on vigila / *Montgó*, 'ls peus a l'aygua, y 'ls núvols al front / ---». Verdaguer havia escrit una primera versió d'aquesta estrofa l'any 1868 «com nimfas / Yvissa y Menorca d'argent ab sos llassos ---» on no figura *Montgó*; però canvià i millorà tota la balada, introduint-l'hi, en l'a. 1874, després de la seva navegació, en què veié la muntanya per primera vegada (Garolera, *Ausa* XVI, 61).

Chabàs digué que ve de *Mont-Gaon* (*El Arch.* IV, 14 i 285; v, 59; VII, 159). Fundament, car hi coincideix la forma llatinitzada del S. XIV i la que li donen els geògrafs àrabs. En un doc. de 1301 Jaume II dóna unes terres, que situa en el *Bovalar* (*Bovarale*), «posito inter *Deniam* et *Exabeam*, ante podium de *Montegaone*» (*El Arch.* I, 259 i II, 357).

D'altra banda hi ha una forma en lletres àrbigues: *ğābāl-qā'im* en l'Edrissi (princ. S. XII), ed. Saavedra, p. 38; ed. Ubieto, p. 102; Alemany, *Geogr.*, p. 62; *El Arch.* I, 373, 258; i en la trad. de Dozy, citada per Chabàs, *Hist. de Denia* i *El Arch.* I, 383. Igual forma en Yaqut (S. XIV), VII, 15; i en el Himyarí (SS. XIII-XV): aquest el descriu com un «pic circular al Sud de Dénia», sens dubte entenent per 'circular' el complet retomb que allí forma la cresta de la muntanya.

ETIM. Ens preguntem, doncs, si seria un nom d'origen àrab i africà. Difícilment àrab: no hi ha arrels àrbigues *q'n* ni *q'w*, i si bé existeix *q'n*, no

s'hi veuria clara una derivació amb *-u*; ni s'hi adapta gaire el seu sentit ('estar arremangat o ajupit'), en *RMA*. només hi ha un *qa'yan* o '*atqa'yan* «pigrescere», de sentit ben incongruent (162, 522.3f.). Cert que a Algèria es registra un NP *Ka'yan* (GGAIG. 204) però aquesta discrepància *k/q* induiria a creure que aquest NP és d'origen africà (bereber?).

En conclusió tot s'aclariria si admetem que és un mot d'origen hispano-romànic que els sarraïns adoptaren introduint-hi un '*ain*, per mor d'aquesta arrel àrabica o africana.

Acaba de treure'ns del cap aquella sospita la repetició del nom molt més al Nord (el 3), fins a l'Empordà (2), on tot arabisme és inconcebible. I pertot, denominació d'un lloc de costa, més o menys fortament inclinada. Fortes raons, per pensar en una etimologia autòctona: romànica o pre-romana.

Descartem però, que vingui de MONS JOVIS 'muntanya de Júpiter'. Per més que Pomponi Mela (II, 83) doni aquest nom a un lloc de la zona costera del País Valencià, i alguns erudits han suggerit que es referís al *Montgó* (V. cites en Caro Baroja, *Los pueblos de Esp.*, p. 158, que no s'hi oposa ni s'hi adhereix).

És perquè els mariners romans també donaren aquest nom *Mons Jovis* a altres paratges de la costa, cap a Barcelona i més al Nord. Però com a etimologia de *Montgó* és impossible: s'hi oposa la barrera fonètica infranquejable entre *JO-* i *-go*. Per això i per altres raons que he donat a l'article *Juic* (*Montjuïc*), aquest MONS JOVIS, queda enterament descartat quant a l'etimologia de *Montgó*; i amb localització ben dubtosa, car no es fundava en el context de Mela, i només es dedueix de la grossera semblança dels noms.

Hi ha, en canvi, una etimologia romànica ben versemblant. Junt amb *Mont-*, el mot *CAVONE(M) 'indret socavat', deriv. del ll. CAVUS, amb evolució fonètica clara: *caon* → *gaon* → *g(a)ó*, puix que és encara *caon* la forma reflectida pels geògrafs àrabs i és *gaon* encara en el doc. de Jaume II. Una base igual ha donat el nom català del *gaó* de les naus i la cavitat sota la roda de popa; també it. dial. *cavona*, *caona* 'clot', i it. *gavona* 'gaó de nau' (*DECat* IV, 351b).

Tot plegat, derivats del ll. CAVUS 'buit, balma'. Cf. encara el cat. dial. i gascó *cauna* 'balma' (*DECat* II 1022b58-1023a41); i més mots afins en el *REW* 1794.

Justament això escau bé als penya-segats del Cap de Sant Antoni, i de la Costa Brava de l'Empordà; que en alguns punts arriben a fer panxa enfora. Els àrabs adaptaren *caon* a llur sistema triconsonàntic: posant-hi un '*ain* en el hiatus: s'encaixava així (bé o malament) en aquelles arrels encara que pel sentit no hi lliguessin gaire.¹

2) *Montgó*, en efecte, és també, a la costa de l'Empordà, el nom d'un penya-segat de 96 alt., al